

Univerza v Ljubljani

Biotehniška fakulteta

ARRS

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO**

Analiza možnosti za večjo rezultatsko in ciljno naravnost kmetijsko-okoljskih ukrepov

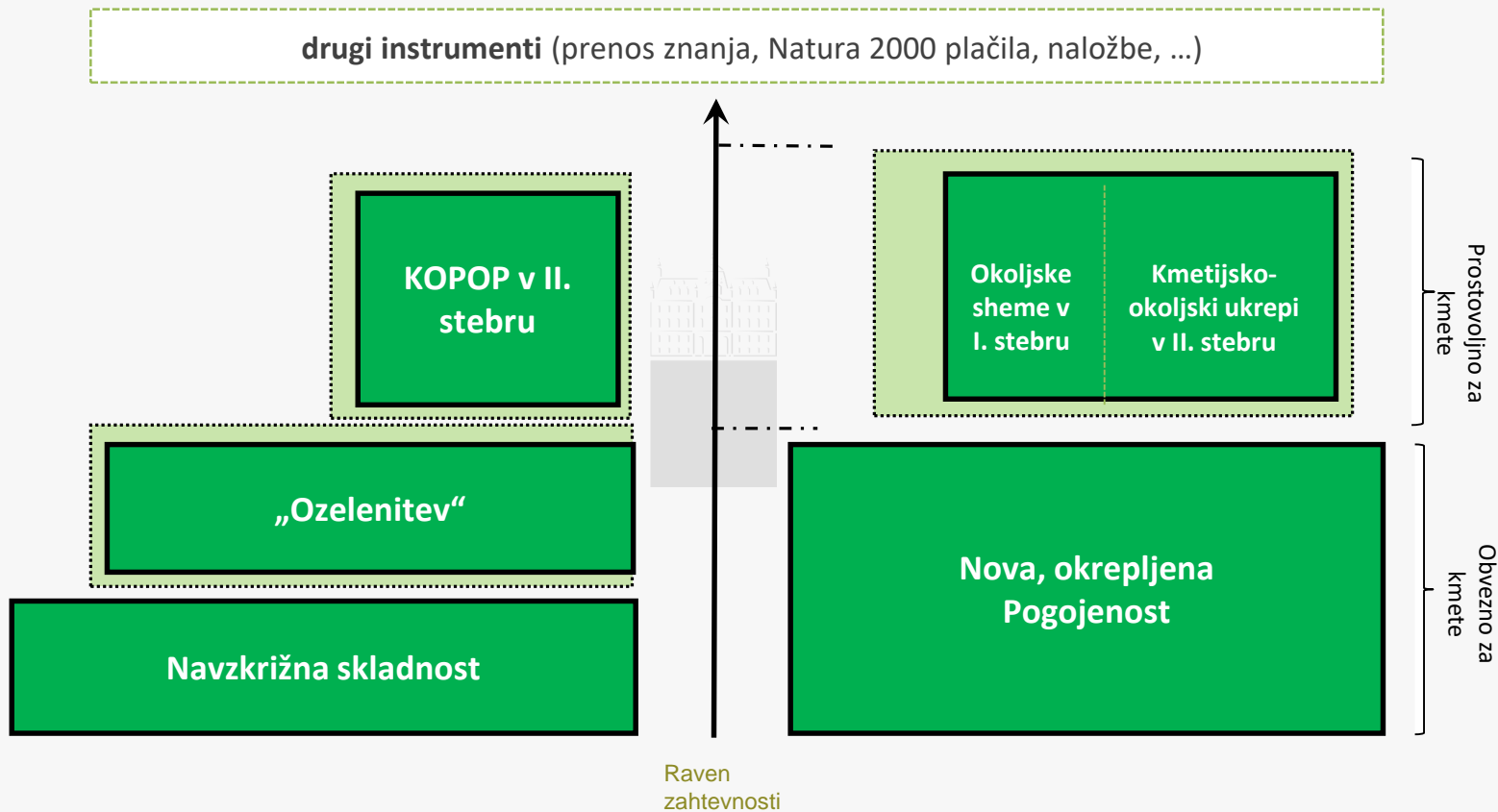
CRP V4-1814 Analitične podpore za večjo učinkovitost in ciljnost kmetijske politike do okolja in narave v Sloveniji

Ljubljana, 16. 2. 2021

Cilji študije

- I. **pregledati značilnosti različnih zasnov KOP v Evropi,**
- II. **analizirati dejavnike, ki vplivajo na sodelovanje kmetov v KOP v Sloveniji,**
- III. **preveriti primernost posameznih zasnov ukrepa** z vidika preferenc kmetov, potencialne uspešnosti ter potrebne institucionalne in administrativne podpore,
- IV. **oblikovanje alternativnih predlogov okoljske in podnebne strukture** strateškega načrta kmetijske politike v Sloveniji,
- V. **pripraviti priporočila** za načrtovanje slovenske kmetijsko-okoljske politike v novem programskem obdobju.

Zelena arhitektura SKP

Izhodišče raziskave

- KOP v EU deloma prispevajo k izboljšanju okoljskega stanja, vendar je njihova **uspešnost še vedno precej omejena**,
- **Snovanje KOP je zahteven proces.** Nekatera vprašanja:
 - Kako izboljšati povezavo med ukrepi in okoljskimi učinki? -> **rezultatskost**
 - Ali lahko predpišemo enotno prakso ali mora biti ukrepanje lokalno specifično? -> **prostorska ciljnost**
 - Ali problem lahko rešujemo na ravni kmetij ali ga je treba na ravni območij? -> **koordinacija ukrepanja**
 - Kako sodelovanje in okoljske cilje približati kmetom? -> **prenos znanja**
- **Testiranje novih zasnov KOP**, vendar so te običajno primerne za specifične tipe problemov.

I. Zasnove evropskih kmetijsko-okoljskih ukrepov – pregled in analiza primerov

doi:10.14720/aas.2020.116.1.1775

Review article / pregledni znanstveni članek

Zasnove kmetijsko-okoljskih ukrepov in njihove značilnosti

Tanja ŠUMRADA^{1,2} in Emil ERJAVEC¹

Received July 10, 2020; accepted September 6, 2020.
Delo je prispelo 10. julij 2020, sprejeto 06. september 2020.

Zasnove kmetijsko-okoljskih ukrepov in njihove značilnosti
Izveček: Kmetijsko-okoljska plačila (KOP) so instrument kmetijske politike za spodbujanje kmetijskih praks in aktivnosti, ki presegajo z zakonodajo določene osnovne okoljske standarde. Načrtovanje KOP je kompleksen vsebinski, organizacijski in participativni proces. Odločevalci so soočeni z zahtevno

Designs and characteristics of agri-environmental measures
Abstract: Agri-environmental measures (AEM) are an agricultural policy instrument for enhancing of agricultural practices and activities that go beyond the basic environmental standards. Formulation of agri-environmental measures is a complex substantive, organisational and participatory process.

Metodološki pristop

- **Pregled znanstvenih objav** v podatkovni bazi ISI Web of Science, objavljenih v angleščini:
 - ključne besede: „agri-environment(al) contract“, „agri-environment(al) measure“, „agri-environment(al) scheme“, ali „agri-environment(al) policy“,
 - obdobje: 1970-2019,
- **Pregled „sive“ literature** (poročila študij, programski dokumenti in zakonodaja),
- **Pregled in analiza primerov** izbranih kmetijsko-okoljskih ukrepov.

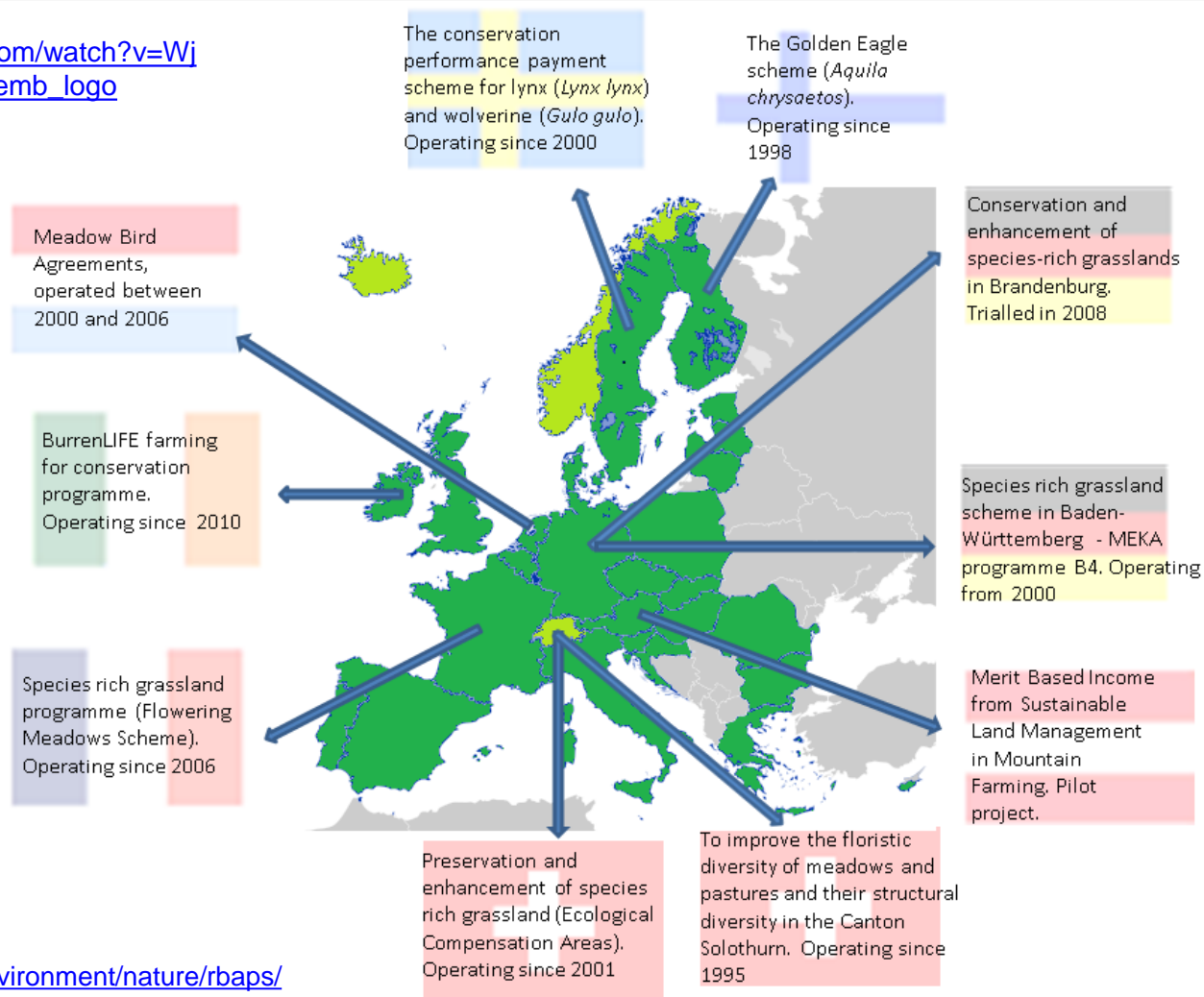
Tipologija kmetijsko-okoljskih ukrepov

- Opredelili smo **3 dimenzije odločanja**, ki so pomembne pri snovanju ukrepov:
 - **podlaga za plačilo** in porazdelitev tveganja za doseganje rezultatov med upravičencem in financerjem,
 - **način sklepanja pogodb** in koordinacija ukrepanja,
 - **ciljanje in način izbora upravičencev** (vprašanje stroškovne učinkovitosti).

Podlaga za plačilo

- **Shema s predpisanimi praksami in shema, ki podpira določen sistem kmetovanja**
 - Osnova za plačilo je izvedba (ali opustitev) predpisanih praks, ki prispevajo k okoljskemu ali varstvenemu cilju.
- **Popolnoma rezultatska shema**
 - Shema ne predpisuje izvajanja nobenih praks,
 - Osnova za plačilo so okoljski ali varstveni rezultati, izkazani s kazalniki.
- **Mešana shema:**
 - Shema s predpisanimi praksami in možnostjo rezultatskega dodatka,
 - Rezultatska shema s predpisanimi osnovnimi praksami.

https://www.youtube.com/watch?v=WjvAJQ3X1k0&feature=emb_logo

<https://ec.europa.eu/environment/nature/rbaps/>

Značilnosti okoljskih problemov, za katere so primerne rezultatske ali mešane sheme

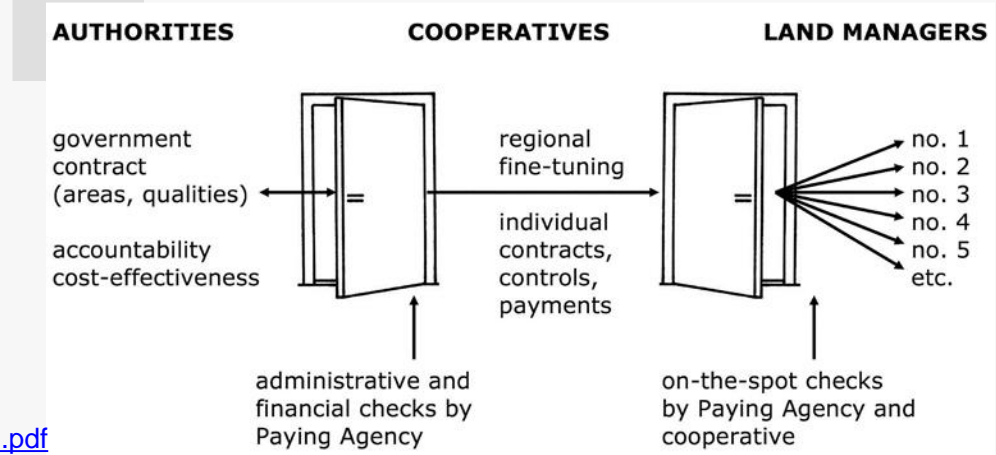
- Potrebno je nadaljnje **ohranjanje ugodnega stanja območja** (tj. kmetje imajo izkušnje s primernimi kmetijskimi praksami),
- Okoljske cilje je mogoče natančno opredeliti in **izbrati enostavno merljive kazalnike,**
- Med odločevalcem in deležniki je mogoče **vzpostaviti dovolj odprto okolje,** da je (del) odločanja o izvedbi ukrepov lahko prepuščeno kmetom,
- **Kmetje so pripravljene sprejeti del tveganja** za doseganje rezultatov.

Sklepanje pogodb in koordinacija ukrepanja

- **Komunikacijske aktivnosti** (ni formalnih pogodb)
- **Individualne pogodbe**
 - Možna nadgradnja s **skupinskim bonusom**
- **Skupno delovanje**
 - **Skupno delovanje s pomočjo zunanjega posrednika**
(NVO, uprava parka ipd. na območju v imenu financerja sklepa pogodbe in koordinira ukrepanje)
 - **Skupno delovanje s pomočjo skupne organizacije**
(kmetje ustanovijo organizacijo, ki sklene pogodbo v njihovem imenu)
- **Lastnik zemljišč oddaja kmetom zemljišča v upravljanje**

Primer: Skupinsko izvajanje ukrepov (Nizozemska)

- Pogodbo z državo v imenu kmetov sklenejo regionalne **okoljske skupnosti kmetov** (40 na ravni države).
- Pogodba vključuje cilje, tipe ukrepov (veliko je tudi rezultatskih shem) in proračun, izvajanje pa temelji na letnih načrtih upravljanja.
- Skupnost je odgovorna za sklepanje pogodb s kmeti, nadzor, usposabljanje in administrativno podporo.

Značilnosti okoljskih problemov, za katere je primerno skupno delovanje

- za uspešno rešitev problema je **potrebno koordinirano ukrepanje večjega števila kmetov (in organizacij),**
- **lokalni deležniki imajo interes in kapacitete za reševanje problema** in se strinjajo, da je to najbolj primeren pristop,
- **obstaja dolgoročno stabilno in podporno politično okolje,** ki omogoča vzpostavitev povezav in zaupanja med akterji.

Ciljanje in izbor upravičencev

- **Splošni vpis upravičencev** (postopek izbora upravičencev ni predviden)
- **Prostorsko ciljanje**
 - **Pričakovani okoljski učinki** (opredelijo se prioriteta območja ali tipi kmetij)
 - **Pričakovani stroški izpolnjevanja obveznosti** (pri izračunu višine plačil se upošteva različnost razmer na/med območji in/ali tipi kmetij).
- **Sistem izbora med upravičenci**
 - **Vsebinski izbor** (financira izbira med ponodbami upravičencev na podlagi vsebinskih kriterijev)
 - **Okoljske dražbe** (ponudbe vključujejo (tudi) ponudbeno ceno)

Značilnosti okoljskih problemov, za katere je primeren izbor med upravičenci

- upravičenci se opazno **razlikujejo po vplivu na okolje in stroških**, ki jih imajo z izvajanjem ukrepa,
- **interes za sodelovanje** je večji od razpoložljivih sredstev,
- območje in število interesentov je **dovolj veliko za nastanek konkurence** med ponudniki,
- pridobivanje podatkov za **podrobno načrtovanje ukrepanja** je za financerja povezano z velikimi stroški,
- **obstaja politična podpora izbiranju med upravičenci** (plačila ne dobijo vsi, temveč samo tisti, ki najbolj izpolnjujejo kriterije).

Pregled zasnov ukrepov v Evropi

- Na podlagi pregleda literature smo v EU in Švici identificirali **43 ukrepov z zahtevnejšimi zasnovami:**
 - večinoma mešane in rezultatske sheme, usmerjene v doseganje naravovarstvenih ciljev,
 - običajno individualne pogodbe, pogoste pa so tudi posredniške organizacije, ki koordinirajo ukrepanje,
 - običajno je prisotna ena od oblik prostorskega ciljanja,
 - okoljske dražbe se v Evropi redko izvajajo in so omejene na lokalno financirane ali podporne ukrepe.
- **Večinoma v državah srednje, zahodne in severne Evrope.**

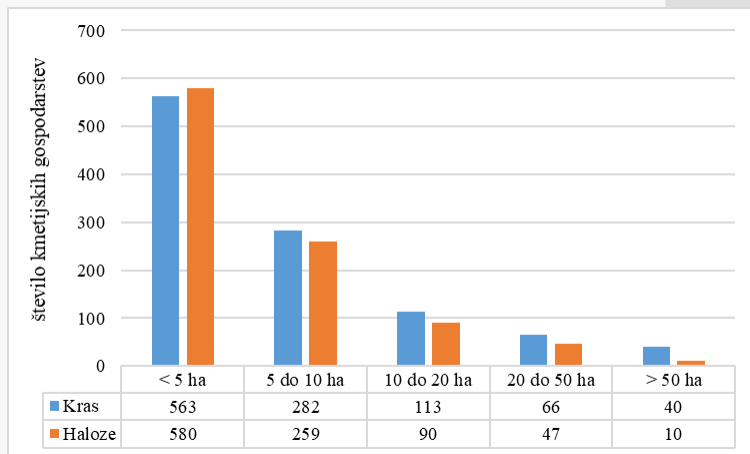
Sklepi

- **KOP v Evropi** so zelo raznoliki, vendar jih je **mogoče klasificirati po treh dimenzijah snovanja.**
- Uspešni KOP, posebej tisti s kompleksnejšimi zasnovami, imajo **nekatero skupno značilnost:**
 - **Okoljski problem je dobro raziskan in obstaja poglobljeno razumevanje družbenih značilnosti lokalnega okolja,**
 - **Kmet je v središču načrtovanja** (manj administrativno obremenjen, več možnosti odločanja o izvedbi na terenu, boljše poznavanje in razumevanje pomena ukrepanja),
 - **Zaupanje med deležniki in decentralizacija odločanja,**
 - **Aktivna vključitev lokalnih in drugih deležnikov v upravljanje,**
 - **Prilagodljivo upravljanje in stabilna podpora politike** (razvoj poteka več 10 let).

*II. Analiza dejavnikov, ki vplivajo na sodelovanje
kmetov v KOP*

Območje raziskave

- **Natura 2000 območja na Halozah in Krasu:**
- Na vsakem območju okrog 1.000 KMG, **prevladujejo majhna KMG** (>50 % manj kot 5 ha),
- **Nizek interes za vpis v HAB** (Haloze 6 %, Kras 52 % ciljnih površin v PUN), v 2017 vpisanih 5 % KMG na Krasu in 2 % v Halozah.

Velikostna struktura kmetijskih gospodarstev v letu 2018 po raziskovalnih območjih.

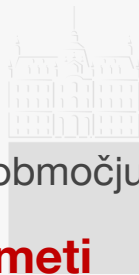
Haloze, vir: projekt Life to Grasslands

Kras, vir: DOPPS

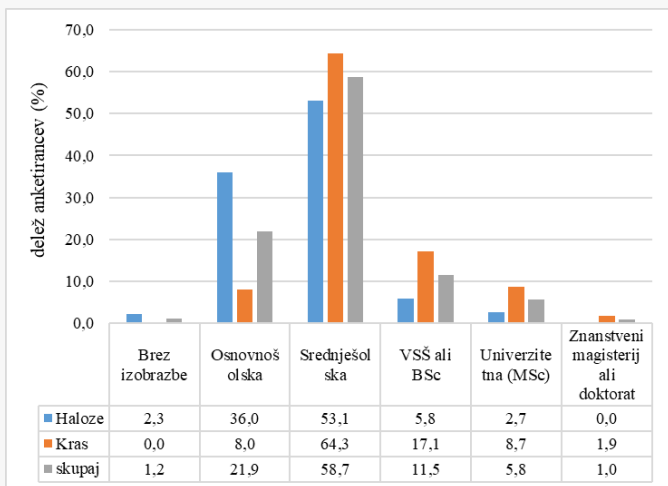
Zbiranje podatkov in analiza

- Intervjuji in fokusne skupine s strokovnjaki in deležniki.
- Populacijo za vzorčenje so predstavljala vsa KMG (650 KMG na Krasu in 680 v Halozah), ki:
 - so v RKG,
 - oddajajo zbirno vlogo na KSS in
 - upravljajo z vsaj 0,3 ha travinja na območju,
- **Osebni intervjuji s skupaj 521 kmeti spomladi 2019** (263 Kras, 258 Haloze) (~40 % populacije na vsakem območju).
 - Opisna analiza podatkov v vprašalnikih,
 - kvalitativna analiza 40 intervjujev izmed 347 posnetkov,
 - analiza s pogojim logit (CL) in mešanim logit (MXL) modelom.

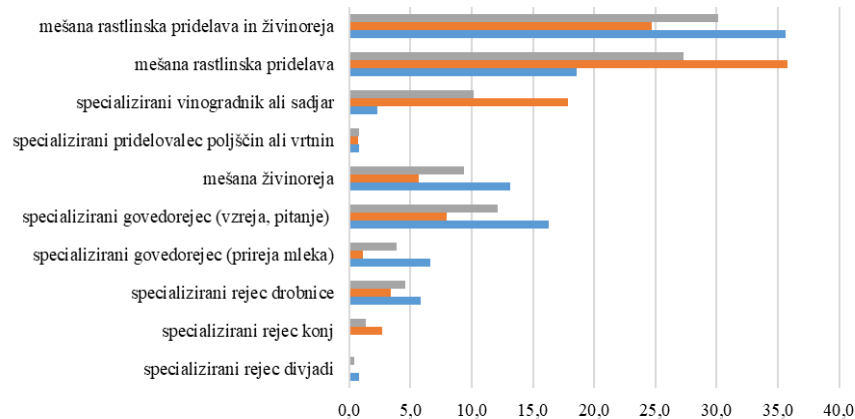

Opis vzorca

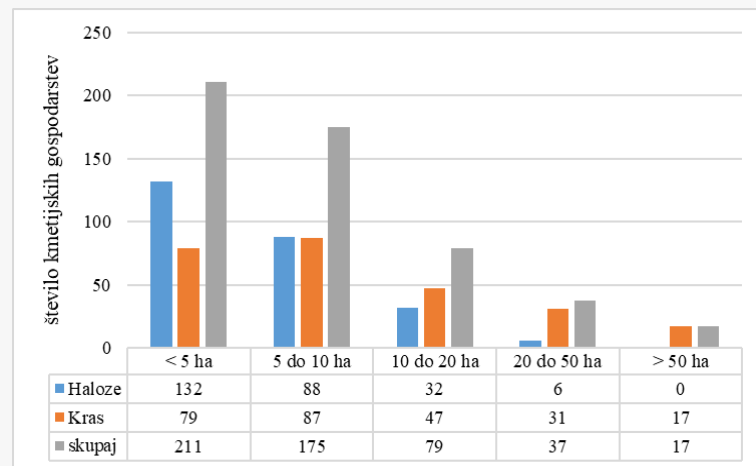
- **Starost:** anketiranci 56,8 let (SD=12,74, razpon 18–89), gospodarji KMG 59,5 let (SD=13,74, razpon 20–95),
- **Spol:** 66 % moških,
- **Izkušnje:** 88 % se s kmetijstvom ukvarja že od otroštva.

Dosežena splošna izobrazba (v %)

Proizvodna usmerjenost anketiranih KMG (v %)

Velikostna struktura anketiranih KMG

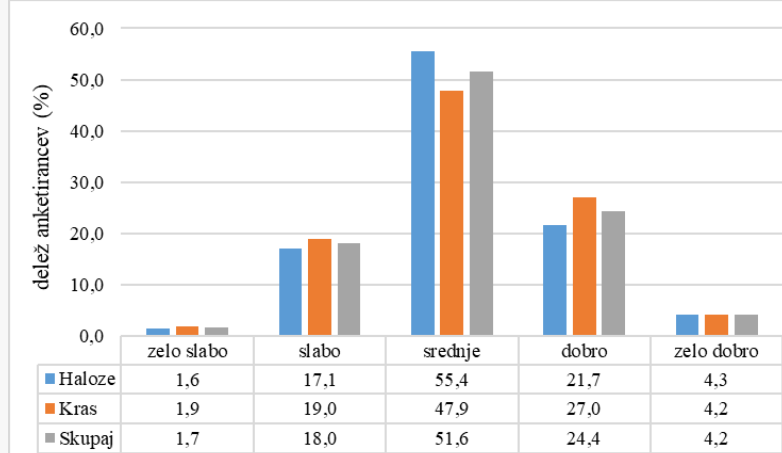
Izkušnje z ukrepi kmetijske politike

● Mnenje o smotru ukrepov v splošnem pozitivno:

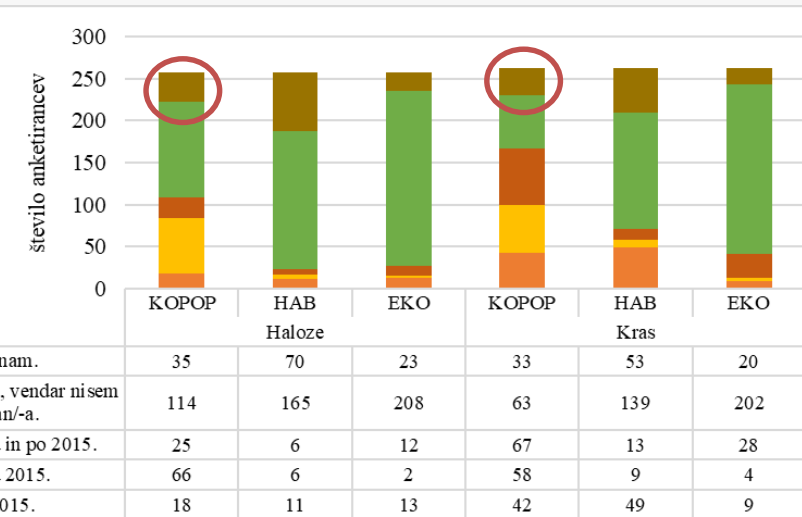
- 94 % meni, da je smiselno, da država financira ukrepe, namenjene ohranjanju suhih travišč,
- Večina mnenja, da je ohranjanje takšnih travnikov nekoliko (20 %), precej (33 %) ali zelo pomembno (44 %).

● Povprečna razvrstitev koristi ohranjanja suhih travišč:

- Preprečevanje zaraščanja in ohranjanje krajine (1,89, SD=1,06)
- Pridelava krme in s tem hrane (2,74, SD=1,29)
- Ohranitev kmetij in dohodkov (2,96, SD=1,21)
- Ohranjanje narave (rastlin in živali) (3,01, SD=1,26)
- Razvoj turizma in trženje (4,42, SD=0,93)

Poznavanje ukrepov slovenske kmetijske politike (v %)

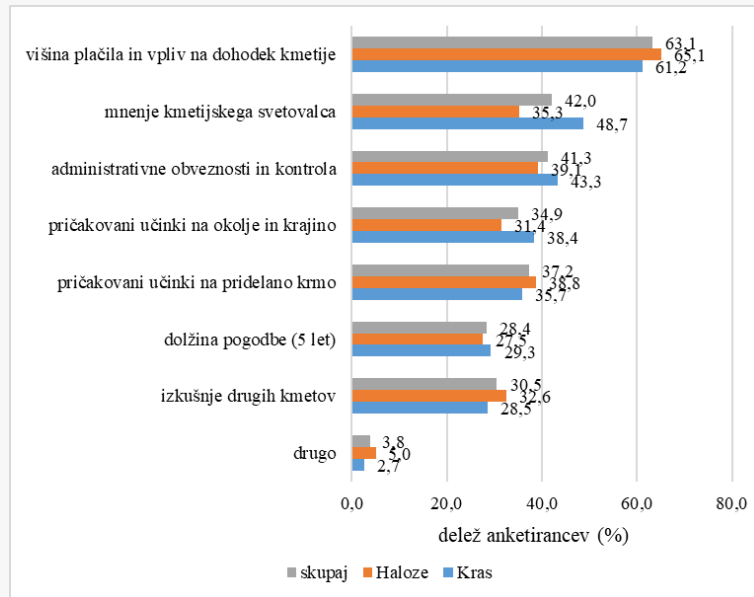

Vključenost anketiranih kmetij v nadstandardne okoljske ukrepe kmetijske politike

Odločanje o vstopu v KOP

● Aktivna (pol) profesionalna in specializirana živinorejska KMG:

- ključen pričakovan učinek ukrepa na pridelano krmo,
- povprečju večje in imajo večji % zemljišč v najemu,
- (pol)tržno usmerjeni govedorejci ali živinorejci,
- investicijsko aktivni in bodo ohranili ali povečali velikost KMG v prihodnjih 10 letih,
- dobro poznajo ukrepe, zato mnenje svetovalca pri odločanju manj pomembno, prav tako administracija in dolžina pogodbe,
- ključna je skladnost vsebinskih zahtev ukrepa z njihovim modelom pridelave; če je skladen ali če vpliv na dohodek (delno) odtehta prilagoditev, se bodo morda vpisali.

Dejavniki, ki so pomembni pri odločanju o vstopu v KOP (v %)

»Ni se problem vklopiti v kakšen ukrep za okoljsko podnebne spremembe. To se mi bi. /.../ Samo pod pogojem, da nam povišajo te ukrepe. Mi se ne strinjamo s temi slabimi subvencijami...«

»Delno je že mogoče [smiselno financiranje ukrepov za ohranjanje narave]. Saj je lepo videti malo barvitih travnikov, ampak mi pa gledamo bolj na preživetje živine.«

Odločanje o vstopu v KOP

- **Neprofesionalna in manjša KMG brez živine:**

- ključna dejavnika pri odločanju izkušnje drugih kmetov in mnenje kmetijskega svetovalca,
- so pogostejše brez ali imajo nižjo stopnjo kmetijske izobrazbe,
- v gospodinjstvu dohodek iz kmetijstva predstavlja nižji delež,
- povprečju manjše in imajo manjši % zemljišč v najemu,
- nimajo živine ali pa imajo mešano proizvodnjo,
- v prihodnjih 10 letih bodo KMG verjetneje opustili ali pa ohranjali enako velikost,
- z ukrepi imajo manj izkušenj in se zanje redkeje odločajo.

»Slišal sem, ja, nekaj koristi [KOPOPa], ampak jaz se nisem niti poglobljal, ker smo bili zaposleni in mlajši so vsi zaposleni.«

»Mnenje kmetijskega svetovalca – to je zanimiva zadeva. /.../ se mi zdi, da so nas malo na stran porivali, ker smo mi tu majhni. Tisti so prej prišli not, ki so veliki kmetje, pa ko nekdo nekoga pozna. Je to čisto drugače.«

Odločanje o vstopu v KOP

- **KMG, ki ohranjajo obdelano krajino:**

- so brez živine ali pa jo imajo zgolj za lastno porabo (KMG imajo pogostejše rastlinsko ali mešano proizvodnjo),
- imajo višjo stopnjo dosežene izobrazbe,
- so boljše poznali ukrepe kmetijske politike,
- so pogostejše navedli, da bi se bili v ukrep pripravljeni vpisati v vsakem primeru, ker se jim zdi ohranjanje travnikov pomembno,
- so jim bili drugi dejavniki, kot so dolžina pogodbe, administracija in višina plačila manj pomembni pri odločanju o vstopu v KOP,
- pogosto različni „novi“ kmetje.

»Jaz sem bil včeraj dve uri in pol pri enem [pripadnik ene od slovenskih regij], ki se je že pred leti priženil. Mislim, so se preselili kot družina sem in imajo travniške površine. /.../ Nimajo živine, ampak želijo pa delati tako, kot se je delalo v preteklosti. /.../ Zmenjeni so, da bo kmet odpeljal (seno) za živino, ampak oni sprašujejo zdaj, kdaj naj pokosijo pa kako kositi kateri travnik, pa katere rastline so pomembne in podobno.«

Odločanje o vstopu v KOP

»Saj pravim, jaz nisem za omejevanje. Če ti nekaj delaš, potem nimam rada, da me nekdo... saj veste. Potem raje nimam denarja. Saj pravim imam rada tisti red, nimam pa rada, da mi nekdo reče: 'Joj, ti si pa te dni prehitro kosila.'«

- Pri KMG, ki so med ključnimi dejavniki navajale **administrativne obveznosti**, **posebnih lastnosti ni mogoče prepoznati**, zato verjetno pomembne pri različnih skupinah KMG.
 - Kmetje, ki so izpostavili ta problem, so administracijo opisali predvsem kot dodatno obremenitev; ti anketiranci tudi pogosteje preferirajo rezultatsko shemo, pogoji izvajanja ukrepa in način nadzora pa so jim pomembnejši kot drugim kmetom.
 - Drug razlog, zakaj je to lahko problem, pa je „izguba neodvisnosti“.
- **Dolžina pogodbe** za večino kmetij ni predstavljala pomembnejše ovire. Izjema pa so predvsem **najstarejši kmetje**, ki so jo izpostavili kot problem, ker:
 - se bojijo morebitnega poslabšanja zdravja ali nezmožnosti za delo ali
 - ne želijo s pogodbo obremeniti svojega naslednika, če ta obstaja.

»Ljudje smo tudi radi na udobno, da nimaš preveč nekih obremenitev. Ker že tako moraš delat, potem je pa še administracije in vsega zahtevajo vedno več. In potem je včasih boljše nič, kot pa [dodatno plačilo].«

»Teh pet let. Kaj hočem jaz razmišljat in neko pogodbo sklepati pri vas, če pa bo naslednje leto vnuk [prevzel kmetijo]. Potem pa bo vse prišlo nekam drugam. /.../ Potem pa nima smisla, da bi jaz kaj delal, kar njemu ne bi odgovarjalo in bi ga obremenil.«

Odločanje o vstopu v KOP

- V splošnem pozitiven odnos do ohranjanja suhih travnikov, vendar je to pomembno predvsem v smislu ohranjanja krajine.
- **Dober kmet je prepoznan kot tisti, ki ima svoje površine „urejene“ in pokošene.**
- **Glavna motiva** za ohranjanje rabe suhih travišč:
 - **vzdrževanje obdelanosti krajine** z namenom preprečevanja zaraščanja in
 - **uporaba travinja za pridelavo krme.**
- **Ohranjanje z vidika rastlinskih in živalskih vrst je relativno nepomembno**, ti ukrepi pa so lahko celo v nasprotju s percepcijo „dobrega kmeta“ (primer nepokošenih pasov).

»Glavno je, da pogledaš, če je travnik pokošen pa spucan. Da je zgled. Tako kot človek: če se lepo oblečeš, boš lep. Lahko si grd človek, pa če se lepo zrihtaš, boš lep. Tak je travnik, ko ga pokosiš in pospraviš na roke. Pa ga potem pogledaš, kako je lep.«

III. Preference kmetov do različnih zasnov kmetijsko- okoljskih ukrepov

Alternative ukrepa za dva tipa suhih travišč (62A0 in 6210*)

Shema s predpisanimi praksami

• OSNOVNO PLAČILO

- Košnja/paša ni dovoljena do 1. 6.
- Obtežba do 1,2 GVŽ/ha
- Letni vnos N iz org. gnojil do 40 kg/ha
- Uporaba mineralnih gnojil prepovedana
- Mulčenje in požiganje ni dovoljeno
- Če košnja, je obvezno spravilo travinja
- Uporaba blata iz čistilnih naprav ni dovoljena.

• DODATNO PLAČILO

- Paša in uporaba org. gnojil na površinah v ukrepu ni dovoljena.

• KONTROLA

- Vodenje in preverjanje evidenc

Mešana shema

• OSNOVNO PLAČILO

- Košnja/paša ni dovoljena do 1. 6.
- Obtežba do 1,2 GVŽ/ha
- Letni vnos N iz org. gnojil do 40 kg/ha
- Uporaba mineralnih gnojil prepovedana
- Mulčenje in požiganje ni dovoljeno
- Če košnja, je obvezno spravilo travinja
- Uporaba blata iz čistilnih naprav ni dovoljena.

• DODATNO PLAČILO

- Prisotnost vsaj 9 pozitivnih značilnic s skupno pokrovnostjo vsaj kategorije C

• KONTROLA

- Vodenje in preverjanje evidenc + vsebinska kontrola

Popolnoma rezultatska shema

• OSNOVNO PLAČILO

- Prisotnost 4–8 pozitivnih značilnic s skupno pokrovnostjo vsaj kategorije B

• DODATNO PLAČILO

- Prisotnost vsaj 9 pozitivnih značilnic s skupno pokrovnostjo vsaj kategorije C

• KONTROLA

- Kmet na podlagi popisnega protokola samostojno spremlja stanje na letni ravni (prostovoljno)
- Vsebinska kontrola ekološkega stanja vključenih površin (10 % upravičencev)

Alternative ukrepa

- Za rezultatsko shemo smo kot indikatorje izbrali značilne rastlinske vrste na podlagi fitocenoloških popisov (ZRC SAZU).
- **Skupine:**
 - **pozitivne značilnice**
 - **posebne pozitivne značilnice** (kukavičevke)
 - **negativni značilnice** (invazivne vrste, indikatorji intenziviranja in indikatorji opuščanja)
- **Kategorije pokrovnosti:**
 - A. posamič** (<10 % površine GERK)
 - B. večje število** (10-30 %)
 - C. pogosto** (30-50 %)
 - D. zelo pogosto** (>50 %)
- Kvalitativna ocena primernosti s pomočjo **8 fokusnih skupin** s ključnimi deležniki.

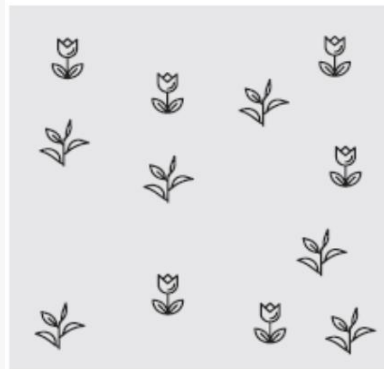
SKUPNA POKROVNOST RASTLINSKIH VRST (POZITIVNE ZNAČILNICE)

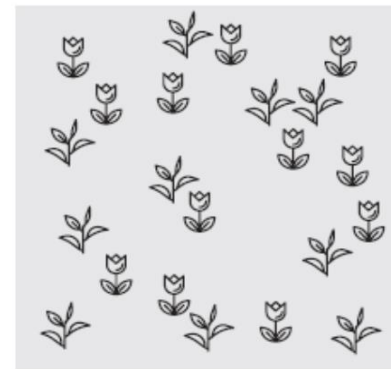
A POSAMIČ
skupna pokrovnost: do 10% GERKa

B VEČJE ŠTEVILO
skupna pokrovnost: 10-30% GERKa

C POGOSTO
skupna pokrovnost: 30-50% GERKa

D ZELO POGOSTO
skupna pokrovnost: >50% GERKa

ZNAČILNICE KRAS

POZITIVNE ZNAČILNICE

ekstenzivni suhi travniki na plitvih tleh

pokončna in kraška stoklasa

nizki šaš

skalni glavinec

zlatolaska, kršlin

tržaski, montpaliarski in krvavordežli klinček (nagal)žek

ametistasta možina

brazdnatolistna in vališka bilnica

srčastolistna in navadna mračica

jagodasta, grozdasta in žopasta hrusica

pišani in liburnijski šetrjaj

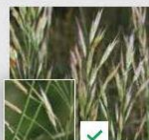
bodolica

dolgostebelna materina dušica

POZITIVNE ZNAČILNICE

ekstenzivni suhi in polsuhi travniki na globokih tleh

pokončna stoklasa

Fritschev glavinec

panonski osat

navadna oklasnica

krvavordežli, montpaliarski in tržaski klinček (nagal)žek

malocvetna in mnogocvetna španska detelja

francoski in drobnocvetni lan

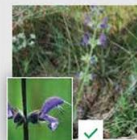

gomoljasta zlatca

škrbotoc

ZNAČILNICE KRAS

travniška kadulja

avstrijski in diakavi gadnjak

Tom masinjeva, vzhodna in vališka kozja brada

POSEBNE POZITIVNE ZNAČILNICE

kukavičevke (orhideje)

piramidasti pilovec

bleda in dolgolistna naglavka

bezgova pratasta kukavica

navadni kukovičnik

jadranska smrdljiva kukavica

navadna splavka

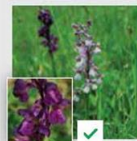
žebeljaliko, žrnjaliko in osjaliko mašje uho

stemišja kukavica

želadasta kukavica

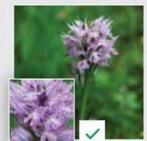
navadna kukavica

škratnordeža kukavica

zvezdnata kukavica

trizo ba kukavica

plakstocvetna kukavica

dvolistni vimenjak

velocvetni ralovoc

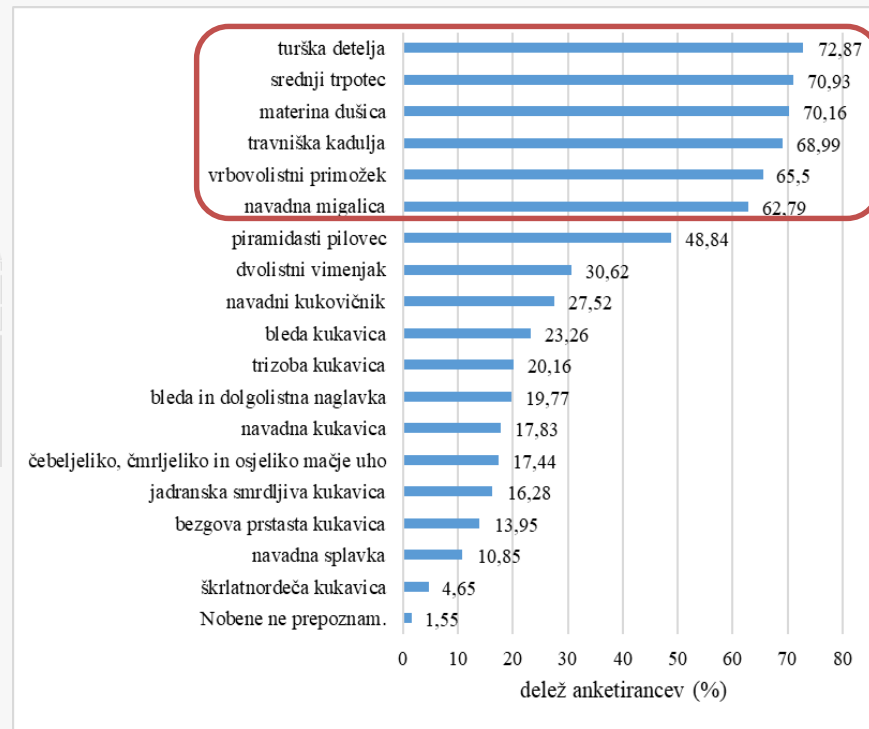
zavita škrbica

navadna oblata kukavica

Prepoznavanje indikatorskih vrst (pozitivnih značilnic)

- Anketiranci so v povprečju prepoznali **36,5 %** vseh pozitivnih značilnic.
- **Na Krasu je >50 % kmetov prepoznalo 11 značilnic (od 40), v Halozah pa 6 (od 18).**
- Razlike med območjema niso bile stat. značilne.
- Več značilnic so prepoznali tisti, ki:
 - jim je ohranjanje narave in travišč bolj pomembno,
 - so aktivno sodelovali v projektu LIFE to GRASSLANDS (morda učinek usposabljanja),
 - so preferirali rezultatsko shemo in nove pristope k usposabljanju.
 - *(ni bilo jasne povezave s strukturnimi ali socio-ekonomskimi značilnostmi)*
- Značilnice so najpogosteje povezovali z načinom rabe in tipom tal, določene rastline imajo posebno kulturno vrednost.

Prepoznavnost posameznih vrst oz. taksonov značilnic za suha ekstenzivna travišča v Halozah

	PREDPISANE PRAKSE			NI PREDPISANIH PRAKS		
IZVAJANJE UKREPA pogoji za plačilo	 po l. 6. datum košnje/paše	 < 1,5 GVŽ/ha obtežba na kmetijo	 < 40 kg/ha vnos organskih gnojil	 > 4 število vrst rastlin	 B, C ali D skupna pokrovnost	
NADZOR	KONTROLA EVIDENC O IZVAJANJU PREDPISANIH PRAKS 		KONTROLA PRISOTNOSTI RASTLINSKIH VRST izvajanje predpisane prakse lahko izkažete tudi z evidencami	KONTROLA PRISOTNOSTI RASTLINSKIH VRST 		
USPOSABLJANJE	4 URE PREDAVANJ LETNO 		4 URE VSEBIN PO LASTNI IZBIRI LETNO ogled na terenu, predavanja ali panožni krožek	3 SVETOVALNI OBISKI NA KMETIJI v 5 letih		
LETNO PLAČILO EUR/ha	180 EUR/ha 	230 EUR/ha 	290 EUR/ha 	340 EUR/ha 	390 EUR/ha 	450 EUR/ha
LETNO DODATNO PLAČILO ko na območju dosežemo ciljno površino vpisa	40 EUR/ha 			0 EUR/ha 		

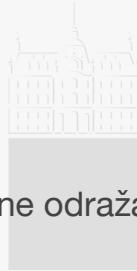

	MOŽNOST A	MOŽNOST B	MOŽNOST 0
IZVAJANJE UKREPA pogoji za plačilo	PREDPISANE PRAKSE po l. 6. datum košnje/paše, obtežba in vnos org. gnojil	PREDPISANE PRAKSE po l. 6. datum košnje/paše, obtežba in vnos org. gnojil	
NADZOR	KONTROLA EVIDENC O IZVAJANJU PREDPISANIH PRAKS 		KONTROLA PRISOTNOSTI RASTLINSKIH VRST izvajanje predpisane prakse lahko izkažete tudi z evidencami
USPOSABLJANJE	3 SVETOVALNI OBISKI NA KMETIJI v 5 letih	3 SVETOVALNI OBISKI NA KMETIJI v 5 letih	NIČ OD TEGA, V TAKŠEN UKREP NE BI VSTOPIIL/-A.
LETNO PLAČILO EUR/ha	180 EUR/ha 	230 EUR/ha 	
LETNO DODATNO PLAČILO ko na območju dosežemo ciljno površino vpisa	0 EUR/ha 	40 EUR/ha 	
OZNAČITE VAŠO IZBRANO MOŽNOST	☐	☐	☐
V ukrep bi vpisal/-a _____ ha travinja, s katerim upravljam.			

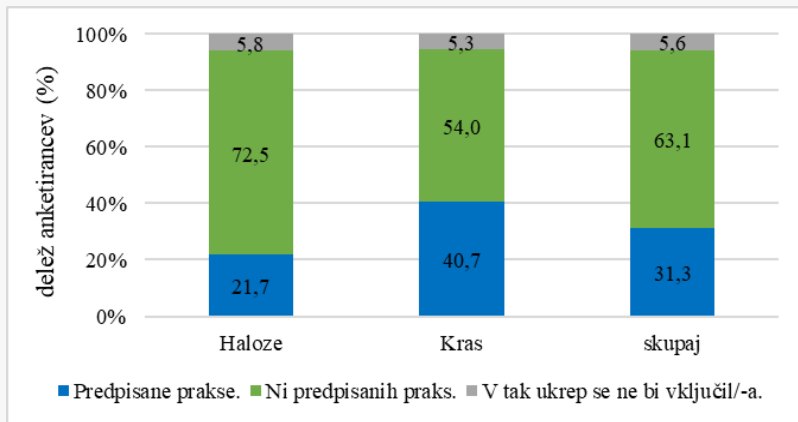
Podlaga za plačilo

- **Obstoječa zasnova in sistem nadzora ustreza preferencam zgolj vsakega sedmega (15 %) anketiranega kmeta.**
- Kmetje so izpostavili naslednje prednosti rezultatske sheme:

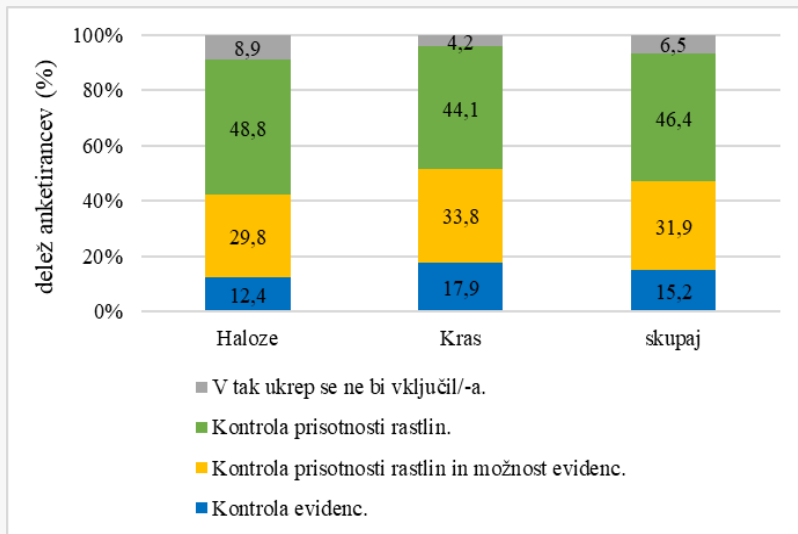
- večja prilagodljivost upravljanja,
- boljša prilagojenost lokalnim razmeram,
- boljši nadzor kot evidence, ki so zamudne in ne odražajo (nujno) dejanskega stanja na terenu,
- sistem je bolj pošten in lažje razumljiv (plačilo je odvisno od merljivega rezultata),
- večja možnost učenja in inoviranja.

- **Skrbelo pa jih je predvsem:**
 - upravičenost do plačila, če se stanje poslabša,
 - način nadzora (možnost zlorab),
 - pomanjkanje znanja o ustreznih praksah jih je redko skrbelo.

Preference anketirancev do načina izvajanja ukrepa

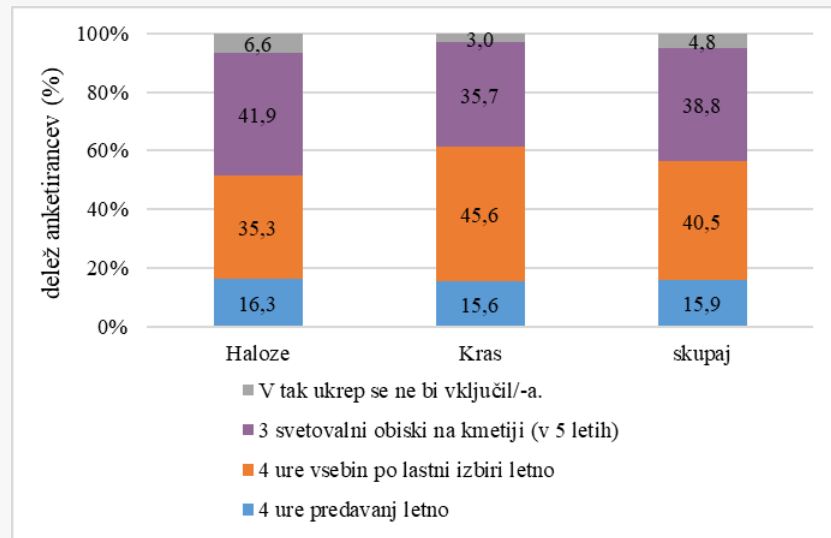
Preference anketirancev do načina nadzora

Podlaga za plačilo

- Obstoječi sistem predpisanih praks ustreza predvsem tistim kmetom, ki so v ukrep HAB že vključeni, medtem ko ga drugi kmetje pogosteje zavračajo.
- Tisti, ki ukrepa HAB ne poznajo, pa se pogosteje kot ostali ne bi vključili v noben ukrep.
- Model in podporne analize kažejo na tri skupine kmetij:
 - **kmetje, ki bi se morda vključili v ukrepe, če bi bili ti rezultatsko zasnovani,**
 - še posebej, če jih motijo administrativne obveznosti in kontrola.
 - **kmetje, ki jim ustreza obstoječi sistem.**
 - Predvsem aktivne kmetije, ki jim predpisane prakse ustrezajo glede na njihov način proizvodnje,
 - Te kmetije korist ohranjanja travišč z vidika pridelave krme pogosteje postavljale na višje mesto,
 - V povprečju upravljajo z nekoliko večjimi kmetijami.
 - **kmetje, ki se ne bi vključili v (skoraj) nobenem primeru.**
 - Takšni kmetje ukrepe slabo poznajo, so v povprečju dobro desetletje starejši od tistih, ki imajo interes za sodelovanje, nižje izobraženi, živijo v manjših gospodinjstvih z manj aktivnimi zaposlitvami izven kmetije in upravljajo z manjšimi površinami. Ne zanima jih tudi usposabljanje.

Prenos znanja

- **Najmanj zanimiva možnost je obstoječi sistem 4 ur predavanj letno (16 %).**
- Obstoječi sistem usposabljanja so **pogosteje izbirali tisti, ki KOP in HAB ne poznajo.**
- Kmetje so izpostavili predvsem naslednje probleme:
 - ponavljanje enakih vsebin vsako leto,
 - pomanjkanje možnosti, da si dobre prakse ogledajo v praksi,
 - vsebinska neprilagojenost razmeram na njihovi kmetiji,
 - včasih slaba kvaliteta izvedbe (kakovost predavateljev).

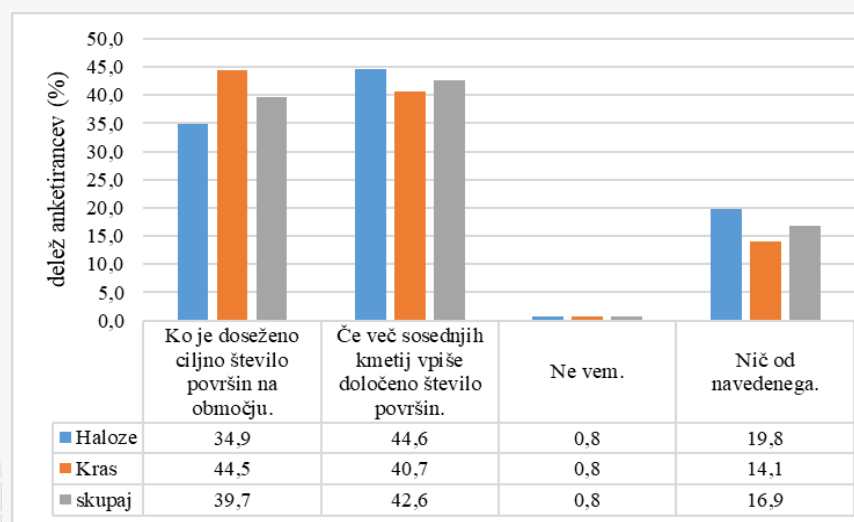
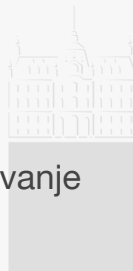
Preference anketirancev do svetovalne podpore v okviru ukrepa za ohranjanje suhih travišč

PRIPOROČILO

Reformirati sistem prenosa znanja z uvajanjem bolj individualnega pristopa (manjše skupine, terenski ogledi, dobre prakse) in dousposabljanjem svetovalcev z novimi vsebinami.

Skupinski bonus

- Doseganje zadostnega obsega (sklenjenih) površin pomemben problem,
- Skupno delovanje v Sloveniji bi bilo verjetno neuspešno:
 - nezaupanje med kmeti in med kmeti in financerjem/deležniki,
 - razdrobljenost zemljišč (potrebno sodelovanje velikega števila KMG).
- Za kmete bonus ni bil posebej zanimiv dejavnik pri odločanju, vendar obstaja heterogenost preferenc, ki je odvisna od:
 - števila aktivnih KMG v okolišu (opuščanje!),
 - optimizmom glede doseganja ciljnega vpisa,
 - medsebojnim zaupanjem,
 - načrti glede prihodnosti kmetije.

Pogoji, pod katerimi bi bilo po mnenju kmetov najbolj smiselno izplačati skupinski bonus

PRIPOROČILO

Nadaljevati z individualnim sklepanjem pogodb in pilotno testirati skupinski bonus, ki je lahko pomemben kot spodbuda k delovanju lokalnih organizacij.

Ocena pripravljenosti za sprejetje (WTA) v EUR/ha za Kras

Parametri	Mešani logit model 1			Mešani logit model 2		
	WTA	sp. IZ	zg. IZ	WTA	sp. IZ	zg. IZ
Izvajanje ukrepa (na bazo predpisane prakse)						
Brez predpisanih praks	-145,55	-204,63	-86,47			
Nadzor (na bazo kontrola evidenc o izvajanju predpisanih praks)						
Kontrola prisotnosti značilnic z možnostjo vodenja evidenc				-119,03	-164,32	-73,73
Kontrola prisotnosti značilnic				-221,78	-289,75	-153,82
Usposabljanje (na bazo 4 ure predavanj letno)						
4 ure vsebin po lastni izbiri letno	-102,63	-156,09	-49,18	-54,66	-107,15	-2,18
3 svetovalni obiski na kmetiji	-54,54	-91,37	-17,70	-34,14	-71,50	3,22
Letno dodatno plačilo	-57,58	-90,09	-25,07	-35,27	-70,12	-0,43

IV. Priporočila za snovanje kmetijsko-okoljskih ukrepov v novem programskem obdobju

Priporočila za KOP po 2022 v Sloveniji

- **Odločanje o zasnovah naj temelji na dobri analizi stanja in dolgoročni strategiji, da se zagotovi stabilno podporo za razvoj dobrih ukrepov.**
- **Uvesti nekatere ukrepe z mešano ali rezultatsko zasnovo na pilotnih območjih.**
 - Smiselno predvsem za nekatere naravovarstvene ukrepe na območjih že obstoječih projektov in z aktivnimi lokalnimi deležniki (ZO in KSS).
 - Bolj primerni rastlinski indikatorji, živalski morda v mešanih shemah, če gre za ciljne ukrepe za določene vrste.
 - Načrtovanje rezultatske sheme se je izkazalo kot bolj ciljno, zato smiselno uporabiti tudi pri drugih ukrepih.
- Potrebno poiskati posebno rešitev za tiste, ki zavračajo vstop v prostovoljne ukrepe, morda v okviru **plačil Natura 2000** ali **sheme za male kmete.**

Priporočila za KOP po 2022 v Sloveniji

- V upravljanje bolj **aktivno vključiti lokalne podporne organizacije** (svetovanje, nadzor, sklepanje pogodb), kot so KSS, ZO, NVO ipd.
 skupinski bonus
- S skupnim delovanjem upravičencev malo izkušenj, **smiselno podpreti pilotne raziskave in testiranje možnosti** (npr. ukrep Sodelovanje).
- **Nov sistem prenosa znanja:** kmetje vsako leto sami izberejo metodo usposabljanja v letnem obsegu 4 ur, na razpolago pa so lahko predavanja, ogledi dobrih praks, individualno svetovanje in panožni krožek.
- Zaradi manjšega obsega sredstev treba **razširiti prostorsko ciljanje tudi na druge ukrepe KOP** (njivske površine, trajni nasadi ipd.).

Priporočila za KOP po 2022 v Sloveniji

- Uvajanje rezultatskih in mešanih shem **na večjih območjih problematično:**
 - pomanjkanja podatkovnih podlag,
 - kapacitet (usposobljenost) podpornih institucij (nadzor in svetovanje),
 - poznavanje trajnostnih modelov pridelave, ki so skladni z varstvenimi cilji.

➡ **Potrebno prehodno obdobje s ciljnim vlaganjem v odpravljanje teh vrzeli.**
- KOP ne naslavlja nekaterih **ključnih razlogov za opuščanje kmetovanja:**
 - specifične potrebe malih kmetov (plačilo na hektar, potrebe po ciljnem svetovanju),
 - dostop do zemljišč (zlasti na Krasu).

➡ **Bolj strateški pristop k načrtovanju in povezovanje različnih javnih politik na podeželju.**
- **Sprejemanje okoljskih (naravovarstvenih) ciljev** s strani deležnikov in kmetov.

Hvala za pozornost!

